

BUDA-PESTA

5 Septemvre st. v.
17 Septemvre st. n.

Va esí duminec'a.

Redact. : strad'a Havas nr. 1.

Nr. 36.

ANULU XII.
1876.

Pretiuu pe unu anu 10 fl.
Pe $\frac{1}{2}$ de anu 5 fl. ; pe $\frac{1}{4}$, de
anu 2 fl. 70 cr.
Pentru Romaní'a 2 galbeni

Romanulu in poesí'a sa poporala.

(Studiu a supra tuturoru ramiloru poesiei poporale romane.)

(Urmare.)

V. Binefacerea, ospitalitatea si recunoscinti'a, resbunarea si fragedimea animei Romanului.

Intru adeveru de vomu considerá numai câte-va din preceptele practice fundamentale ale crestinismului, — vomu aflá, si cu noi depreuna va aflá ori-cine nepreocupatu, cà Romanulu in butulu datineloru sale superstitiose e celu mai bunu crestinu.

Sè luàmú numai „binefacerea,“ virtutea, ce dupa santele càrti mai multu ne asemèna Parintelui cerescu. Au nu la acèsta asemèntiune, la onorarea demnitàtii fiintiei ratiunale in sine si in de apròpele seu aiépta elu candu se bucura cà pòte, precum se respica dinsulu, „cinstí cu altii“ ? Au nu e superare pentru dinsulu, „déca vrendu a inchiná n'are cui, n'are cu cine se bé in diumetate“ ? ¹⁾ Nu tiene elu, cà „suffetulu bunu pe frate lu-pretiuesce, pe méseri nu-i lasa' n reu, ci de-i voiosu, de-i superatu, face bene nerogatu“ ? ²⁾ Nu prémaresce elu pe mii de córde virtutea generositatii si benefacerei in balade cà „Avutulu si seraculu,“ ³⁾ in colinde cà „Avuti'a boieriu-

lui“ ¹⁾ si „Visulu boierului,“ ²⁾ si in altele nenumerate ? Éra cea ce glorifica in cantecele sale, indeplenesce in fapta. Elu face pentru seraci „colaci câte de doi saci,“ ³⁾ adeca in proportiuni de marime corespundiátoria stàrei materiale a omului; apoi acést'a la tóte impregiuràrile mai insemnate din viéti'a omului, la nascere, la botediu, la nunta, la inmormentare si comandare colacii nu lipsescu, incàtu colaculu mai alesu intre Romanii transcarpatini ajunse sinonimu cu presentu séu donu séu daru. Si face colaci, daruiri, benefaceri nu numai Romanulu avutu, ci chiaru si celu mai miseru; si elu si-imparte voiosu bucatu' a cu confratele seu; si elu „candu cinstesce, vérsa sudori de sange si platesce.“ ⁴⁾

Generositatea acést'a Romanulu o esercita nu numai facia de cunoscuti ori conationali si coreligiunari, ci si facia de ori-ce necunoscutu si strainu. Elu e ospitalu in gradulu supremu. La elu se prefece une locuri chiar in salutatiune indatinata intrebarea si respunsulu : „Bu-

¹⁾ Alesandri Poes. pop. a Rom., pg. 72—3.

²⁾ Marienescu Colinde, pg. 67.

³⁾ Alesandri o. c., pg. 41.

^{1—2)} Marienescu Colinde, pg. 149, 152.

^{3—4)} Alesandri o. c., pg. 97, 42.

curosi de óspeti?“ „Bucurosi!“ Elu considera in colindele si cantecele sale cá fapta pré laudabila, cá p. e. in colind'a „Vestitoriulu“¹⁾ femeia betrana prepara ceea ce are mai pretiuitu pe sém'a óspetiloru, pe sém'a colindatoriloru sei. Chiaru si in raiu portariulu acestui-a S. Petru numai pentru acea face locu fratine-so, „pentru cá fu pecurariu si-i fu jale de drumariu.“²⁾ Dara ce sè mai insistemu a supra acestei teme, a supra carei numai incape disputa? Au nu se minunédia câti straini eruditi si nepartiali avura numai ocaziune a veni in atingere cu tieranulu rom. de acea umanitate a lui, conformu carei dinsulu nu simte mai mare si mai sincera bucuria, decâtu candu vede pe strainu, pe domnu, pe óspele seu fortuitu la mės'a sa simpla, nerefusandu beutur'a si mancarea lui natiunala frugala? Nu se minunédia elu de piós'a si dóra intre tóte gintile unic'a datina, de a pune „de pomana, de pausu“ oluri cu apa rece, ba alocure chiar si pane si chiar si peste nópte, in drumulu caletoriloru?³⁾

A trei'a pétra pretiós'a in cunun'a virtutiloru, ce ornédia fruntea Romanului crestinu, cá efluintia a religiosității lui, e fidelitatea si cu ea in legatura virtutea recunoscintiei. Cui Romanulu jura odata credentia, aceluia „o tiene pana la mórte, de ar ajunge ori-ce sórte;“⁴⁾ convictiunea lui e, cá „Dieu bate pe celu ce in frange juramentulu depusu“⁵⁾ de acea lu-dóre macaru numai a audi de atare crima comisa de altii;⁶⁾ si de cumvalu-pusera totusi peccatele sè parasésca pe cineva in butulu credintiei si fidelității promise, sè fimu securi, cá mai curendu o mai tardiu pe Romanulu nefidelu lu-apuca jalea de celu parasitu si dorulu, acestu curiosu morbu romanescu.⁷⁾ Dá, fidelitatea si padirea ei este Romanului santi'a suprema, santi'a religiunii; de aci la noi sinonimitatea fidelității cu credintia sèu relegea.

Si precum fidelitatea, asiá de santa tiene, asiá de santu padiesce Romanulu si virtutea recunoscintiei. Nerecunoscintia e in ochii lui un'a din cele mai negre peccate, din cele mai urgisite patime omenesci. „Nemultiamitoriului i se ia darulu“, „anim'a de vendiatoriu e veninu ucidiatoriu“,⁸⁾ „i mancai panea si sarea, nu-i potu resplatí cu reu“,⁹⁾ sunt câte-va din

multele proverbie romanesci relative la acésta tema. Totu asiá de multe sunt in poesi'a romana poporala exemplele, unde Romanulu in oficiu sèu servitiu scapa cu propri'a avere, ba une-ori chiar cu propri'a viétia pe domnulu si superiorulu seu;¹⁾ si din contra unde nerecunoscintia si nemultiamirea devine pedepsita din partea lui Ddieu si a ómeniloru,²⁾ semnu, cá câtu de adunce radecine are in anim'a poporului romanu simtiementulu gratitudinei. Cu unu cuventu: „Romanulu e tiene — minte“, ceea ce nici potu, dara nici vreu sè negenici chiar adversarii, cá si candu si cei ce se nevoiescu a ne intortocá originea, aru fi profesandu in anim'a loru despre noi adevverulu traseturei caracteristice a vechiloru Romani, dupa care „populus Romanus beneficii et injuriæ memor esse solebat.“³⁾

E bine, are dara Romanulu si patim'a resbunării, faimós'a „vendetta“ a fratelui seu italianu? Amu aserá unu neadeveru, negandu-o. Romanulu din firea sa e scumpu la vorba; elu cugeta mai multu decum graiesce,⁴⁾ elu „tace si face“; si la acésta taciturnitate a sa naturala timpurile grele, ce trecura peste capulu lui, mai adausera o anumita reserbatiune mentala, retienerea sèu, sè-i dicemu pe nume, siriti'a, arm'a celui mai debilu si apesatu, ceea ce, precum ne invétia psicologi'a, nasce in linia drépta poft'a resbunării. In adevveru cine din noi nu-si reamintesce intre suspine ne-mai-audítele impilári si maltratári feudale, sub cari natiunea romana avù sè géma secle intregi? Cine nu-si aduce a minte, cá chiar si dincolo de Carpati patri'a Romanului devenise, alesu in vre dóue secle ultime, unu campu plinu de morminte, pe cari strainii venetici intinsesera o chora infernala? In acele timpuri de teribila suvenire, candu Romanulu devenise strainu in patri'a sa, candu strainulu impilatoriu ajunsese domnulu sclavului rom., candu fruntasii tierii mai toti se aruncase in bratiele servilismului celu mai degradatoriu insotitu de bizantinismulu celu mai grasu, ce-si facea ventu in cele mai sangeróse resbunári infernale chiar si intre frati si consangeni: in acele pré triste timpuri erá imposibilu, cá veninulu si eshalatiunile despotismului coruptu si tiranu, de

1—2) V. Alesandri o. c., pg. 56, 182, 204, 138 scl.

3) Sallust. in Jugurt.

4) Mart. Opitz in „Zlatu'a“ sa dice de Romani: „Die Menschen, die noch jetzt fast römisch Muster (Typus) tragen, Zwar schlecht (?), doch witzig sind, viel denken, wenig sagen.“

1—2) At. M. Marienescu: Colinde, pg. 19, 67.

3) A. de Gerando: La Transilvanie et ses habitants, pg. 330.

4—7) Marienescu: Balade, pg. 13, 62, 114, 24.

8—9) V. Alesandri o. c., pg. 56, 182, 204, 138 scl.

cari erá ingrecata atmosfer'a patriei rom., sè nu infecte in óre-care mesura si mas'a poporului romanu; cá acestuia sè nu-i tresara din candu in candu prin minte ide'a si sè nu i-se incuibe in anima poft'a resbunàrii pentru atâte nedreptatiri neomenóse; cá singuriti din fiii lui sè nu cante in asiá numitele „cantece de frundia séu haiducesci“ :

„Numai codruletiulu dragu
Dà dreptate la saracu . . .
Decátu sè me caciulescu,
Mai bine me haiducescu . . .
Pentru-o palma de pamentu
Dilele mi-am datu in ventu;
Ani intregi m'am judecatu,
Si nimicu n'am câstigatu.
Io amblám la judecata,
Copiii-mi plangeá pe vétra,
Nevést'a-mi diaceá lasata.
Dare-ar Domnulu Dumnedieu,
Sè fia pe gândulu meu!
Lasá-m'oiu de rediasia,
Sè apucu in haiducia :
Cá sè-mi facu sant'a dreptate
Cu cea ghióga de pe spate;
Sè-mi alegu judecatori
Cei stejari nestrumbatori.“¹⁾

Cu tóte aceste déca de o parte ne cauta a marturí esistinti'a vindictei in pieptulu Romanului, de alt'a ne voru concede, sperámu, insisi neamicii mai sinceri, — cà vindict'a romana abiá e miniatur'a celei italiene. Documentu sunt crimenele si faptele sangeróse, de cari relativu fórté putine obvinu pintre Romani, cu tóte cà in un'a mare parte a romanimei, in Romani'a libera, pedéps'a mortii e stérsa deja de diecenie, si de cari fórté rare-ori ocúru pãtrate de Romani cu premeditare, ci la atari dinsii de cele mai multe ori sunt rapiti in furia maniei, in betia si a órea din jalusia. Aplecarea Romanului, si câta ar avé, spre resbunare, se cumpeta si contrabalantiédia prin neasemenat'a bunetate si fragedime a animei lui.²⁾ „Romanulu e dreptu si bunu stapanu, si de mana mai danosu, si de sufletu mai doiosu“,³⁾ dice canteculu. Asiá este, Romanulu pe totu omulu lu-agraesce cu cuventulu „frate“, nu cu „amice“, pentru cà animei lui cei bune i pare pré putina si lacsã legatur'a simplei amicie; agraesce cu vocativulu „me“, la-

tinesce „mi“ (alu meu : me Ioane! me Sofio!), càci ce e alu nostru, ne e de regula mai placutu, lu-iubimu mai cu fragedime. Din acéstasi causa limb'a lui e abundanta, dintre tóte neolatinele cea mai abundanta de deminutive desmerdatórie.¹⁾ Elu compatimesce si pe dusmanii, ce fu nevoitu a-i ucide, buna-minte cá pe Tatarulu trecutoriu peste Prutu in Moldova;²⁾ i-astruca si le pune pe mormentu flori de lacremióre, buna-óra cá celoru doi frati magiari, cari pentru sor'a loru amorisata de Romanu lu-atacase.³⁾

Si déca facia cu strainii e asiá, cu câtu mai potentiata are sè fia acea iubire frageda a Romanului facia de consangeni, frati si sorori! In adeveru numai frundiariindu prin cantecele rom. poporale, cine póte cetí fara emotiune balad'a „Doncóla“,⁴⁾ in care Ancuti'a 9 1/2 ani cauta de eroiculu seu frate caditu la patu, carele in ór'a mortii, dupa ce si in cele din urma o aperase de nescari pagani invasiunari, si-ia remasu bunu de la ea, dicéndu : „Remani, soro, sanetósa, cá o viora frumósa intr'unu paharelu pe mésa?“ Cine despre Angelina, care asisdere dadacindu pe bravulu seu frate Radu, dupa mórtea acestuia intristata imbraca ras'a calugherésca;⁵⁾ séu despre Iléna Brailana, care cautandu pe frate-so caditu pe campulu de onóre, eschiama : „Cá necasulu ce me omóre, nu mai este pe subsóre, càci unu frate am avutu, si p'acel'a l'am pierdutu“;⁶⁾ séu despre „Sor'a contrabandieriulu“,⁷⁾ care cu anim'a infranta de durere se tanguesce, càci spre a scapá pe frate-so din prinsórea rusa cá féta n'are putere, ci „are numai ochi de plansu si unu sufletu de doru aprinsu?“¹⁴⁾

Dá, Romanulu e bunu la anima; anim'a lui e fragedu iubitória, e in acestu respectu móle cá turt'a cea de céra, pentru cà e plina de simtiemintele cele mai nobile!

VI. Iubirea de parinti si patria; dorulu.

Intre tóte lucrurile si fiintiele de pe lume desclinitu dóue forma obiectulu celei mai fragede amori a Romanului. Dóue mame sunt aceste : un'a nascutori'a si peste totu nascutorii séu parintii lui, a dóu'a patri'a. In amórea, pietatea, reverinti'a si alipirea catra aceste abiá de-lu intrece vre-unu alu doile poporu.

¹⁾ *Ios. Vulcanu* : Cantecele haiducesci, in „Familia“ din Pesta 1870 nri 33—35.

²⁾ *Fényes Elek* : Magyarország stasistikája, Pest 1842, t. I. p. 77 : „Az oláh igen jószívű, vendégszerető, szép, természetes észtehetséggel bíró stb.“ Cfr. pe *Gerando* o. si l. c.

³⁾ *Alesandri* : Poes. pop. a Rom., pg. 80.

¹⁾ *Fr. Diez* : Grammatik der rom. Sprachen, Bonn ed. II. 1856—60, part. II. pg. 270 s. u.

^{2—4)} *Alesandri* : Doine si lacrem., Paris 1854, Poes. pop. a Rom., pg. 249, 112.

^{5—6)} *Mariencescu* : Balade, pg. 107, 133.

⁷⁾ *Alesandri* : Poes. pop. a Rom., pg. 239.

Déca esista ceva, ce e in stare sè documente in modu invederatu chiar si celui mai necredintiosu si mai dusmanu simtiemintele nobile si generóse, adeverat'a cultura (càci celu putinu in estu respectu nu-i putemu dá altu nume) adeverat'a cultura a animei lui, apoi acea e nemarginit'a lui veneratiune si iubire catra tata-so si mama-sa. Recunoscinti'a catra binefacatorii sei, care o aretaràmu mai inainte, aice culminédia, ocupandu-i facia de cei mai mari binefacatori dupa Ddieu, facia de parinti, in asiá mesura anim'a, câtu elu pórtá icón'a loru in pieptu-si simtitoriu pretotunde, chiar si in departat'a si „négr'a“ strainetate.

„Plange-me, mama, cu doru, (canta elu, ¹⁾
Cà ti-am fostu voinicu fecioru;
Si de grigia ti-amu portatu,
Ogorulu ti-l'am lucratu.
Dar de candu m'am catanitu,
Tangescu in tiere straine,
Si totu plangu gandindu la tine.“ ^X

Si pe cine sè nu-lu misce in adanculu sufletului rug'a ciobanelului din admirabil'a si dóra in tóte literaturele poporale fara parechia statóri'a balada „Mioriti'a“ ²⁾ petrundiatóri'a ruga adresata miórei, cá acést'a maicutiei lui betrane, ce pe campi alergandu si lacrimandu va intrebá de mundrulu ciobanelu trasu pintr' unu anelu, sè nu-i spuna, cá elu insorandu-se cu a lunei mirésa, cu mórtea, la nunt'a lui a caduutu o stea? Mai multu inca. Chiar regulele moralei naturale si positive crestinesci le pestrece Romanulu, candu in punctulu iubirei reveritórié mam'a si-o prepune chiar sociórei si copilasiloru amati, cantandu : „Reu me dóre animiór'a, de copii, de socióra; dar me dóre si mai tare, de maicuti'a ce me are.“ ³⁾ Scurtu : Romanulu e puiulu mamei. Nu suridereti, onorati lectori; nu e rea calitatea acést'a, dupa ce scimu, cá visulu de aurulu mamei romane e, cá puiutiulu seu „sè se faca unu vitédiu mare cá Domnulu Stefanu celu mare; sè fia verde la resboiu, se scape tiér'a de nevoi.“ ⁴⁾ Numai de educatiunea buna, romanésca a femeiloru nóstre sè ne ingrigimu cu totu adinsulu si pe venitoriu.

Dara si mai puterósa e alipirea Romanului catra patria-si, catra loculu seu natalu. Cá si candu strabunulu Ovidiu din anim'a Romanului modernu ar fi scrisu adeverulu :

„Nescio qua natale solum dulcedine cunctos
Trahit, et immemores non sinit esse sui.“ ⁵⁾

^{1—4)} *Alesandri* : Poes. pop. a Rom., pg. 295, 3, 197, 381. Cfr. Doine si lacrem., pg.

⁵⁾ *Ovidius* : *Metamorph.*

Si ce sè ne miràmu de acest'a? Au frumusetiele naturale extraordinarie ale tieriloru romane, pline de avutie in sinulu si pe suprafat'i'a loru, cu siesuri coperite de unu covoru vargatu de flori, cu váli umbrite de codri milenari, taiate de lacuri si riuri menatórie de ape cristaline, cu munti care de care mai romantici, au aceste frumusetie nu indreptatiescu in vederea fantasíei vivace si a simtiemintelorule alese ale animei Romanului comparatiunea, cu care dinsulu prtri'a sa o compara paradisulu, pe muntii ei codrosi asiédia paradisulu, cantandu in cantecele sale de o múia si un'a de ori : „pe unu picioru de plaiu, pe o gura de raiu?“ ¹⁾ Cantandu despre dins'a, cá despre

„Pamentulu celu frumosu,
Unde flórea impupesce
Si nici candu se vescediesce,
Apa dulce riuresce,
Éra gráu inauresce;
Unde diu'a-i totu serina,
Dar tiér'a cá o gradina,
Si in gradina-su porumbióre
Albióre, rumenióre :
Romancutie frumosiéle,
Baditiloru sufletiele,
Mai câtu pieru toti langa ele.“ ²⁾

Nu aflati dara pré lesne, pentru cà-i pré firesce, esplicabilu dorulu Romanului de patria, dorulu de cas'a si vétr'a sa parintésca? Ah dorule, cumplite doru, care anima rom. nu te-a simtitu pe tine in viétia-si, pe care nu ai arsu-o tu cá o para de focu! E; pentru cà ce este proprie dorulu Romanului? Unu simtiementu asiá infocatu, asiá de profundu, asiá de intimu si in care-va privintia putere-amu dice specificu romanescu, încátu espressiunea dorului p'áci nu se póte bine traduce si redá in alte limbe. Nu fara temeiu e radecin'a vorbeloru „doru“ si „durere“ in limba-ne un'a si aceea-si, càci dorulu petrunde sufletulu Romanului pana la durere sfasiatória. Candu sufletu-i odata s'a aprinsu de acestu simtiu misteriosu, „stà sè-lu omóra, ardiendu-lu cá o para“; ³⁾ atunce tat'a si mam'a nu mai póte de dorulu feciorului si fiicei, feciorulu si fét'a de alu mamei, tatei, fratiloru si sororiloru; ⁴⁾ sórele se pare atunce Romanului cà nu-i mai luminédia in „négr'a strainetate“; ⁵⁾ atuce i vine, cà la straini nici „panea nu-i asiá de buna, cá in tiér'a lui strabuna, ci fire-ar dulce cá si

¹⁾ *Alesandri* : Poes. pop. a Rom., pg. 1. *Marienescu* Colinde, pg. 74, 41 scl.

²⁾ *Marienescu* : Balade, pg. 116.

^{3—5)} *Alesandri* o. c., pg. 242, 239 (cfr. *Marienescu* Balade, pg. 85, 133, 135 scl.) 144.

mierea, lui i pare cà e cá fierea;“¹⁾ atunce i vine in minte, cum cà „panea câtu de rea e mai dulce in tiér'a sa,“²⁾ si asiá „Romanulu in tiéra straina duce doru si totu suspina.“³⁾ Scurtu: Romanulu e supusu ca rare alteginti morbului numitu nostalgía séu doru-de-casa.

„Ce debilitate acést'a in nescari suflète de barbati!“ striga cu compatimire ironica audîndu de acestea adversàrii Romaniloru, adese pe câtu de ignorantî, pe atâtu de reuvoitori. „Ce fiintie cfemeiate si degenerate mai sunt si acesti dragii mamei de Romani!“ Dara óre aieva asiá sè fia? Asiá ar fi, déca Romanulu s'ar dá acelui doru. acelei inflacarate iubiri de patria-si éra asiá din simplu instinctu animalicu, fara ratiune si fara consciinti'a lucrului companiata de resolutiunea cea mai barbatesca. Viniti inse voi toti, câti condusi de pasiuni neomenóse si brutale aveti diabolic'a placere de a inferá si innegrí necontentitu mandrulu caractru alu acestui poporu, dupa calitátile lui eminenti demnu de o mai buna sórte; viniti si „vedeti pe Romani, cum se lupta cu pagani, nevrendu a mai suferí pe Turcu tiér'a a-le prepadí,“⁴⁾ „cum sdrobescu capulu turcescu, ce bé sange crestinescu, manca némulu romanescu!“⁵⁾ Viniti vedeti, ce deplina conscire are elu de relele, ce apésa tiér'a, candu eschiama in durerea animei sale :

„Vai si-amaru de bietu Românu,
Candu e Domnulu reu stapanu :
N'are locu in tiér'a lui,
Si-i cá plév'a campului!“⁶⁾ — si :
„Vai sermana biéta tiéra,
Cum te-ajunse foculu éra !
Rusii venu, te calicescu,
(Turcii) te batjocurescu,
Si ciocoi te hulescu.
Nu-mi e ciuda de straini,
Câtu de pamenteni haini ;
Cà tu, draga, le-ai fostu muma,
Si ei singuri te sugruma . . .
Mi-este ciuda de ciocoi ;
Cà te lasa la nevoi,
De tipa suflétu in noi.
Fruudia verde de neghina :
Vai si-amaru de a ta gradina ;
Cea gradina cu flori plina,
Cum o calca, cum o strica
Nesce iasme fóra frica ! . . .
Saracuti de maic'a mea,
Cui i-a fi mila de ea ;
Saracuti de loculu miéu,
Candu Pa scapá Domnedieu?!

Aid', copii, la cei stejari,
Sè taiàmú nescai-va pari,
Tiér'a sè o tiercuimu
Si de iasme s'o ferimu!“¹⁾

Viniti vedeti, cum provóca chiar si femeile, debilile femei rom. la „plevitulu tieriei de omid'a si gârgar'a dusmanésca“, ce o coplesti;²⁾ cum e convinsa o mama a lui Tudoru, cà „Romanulu voinicu calca sierpii, va sè dtea neamicii patriei, in picioóre, càci de unu sierpe inveninatu i-se iérta unu pecatu!“³⁾ Videti, cum tradarea patriei e in ochii lui crim'a cea mai négra si mai infernala; de acea „cine aduce óste in tiéra, sub blastemulu tierii piéra!“⁴⁾ Videti convictiunea si a celui mai din urma Romanu, cà elu numai in limba-si traesce cá Romanu, si pentru acea numai atunce „moscalesce va invetiá, candu limb'a-i se va uscá, candu va cresce grâu in tinda, si va ajunge spicu in grinda!“⁵⁾ Videti tóte aceste si recunósceti, cà dorulu de casa a Romanului, invapaiat'a lui amóre catra loculu natalu si patria e o flóre, ce incoltiesce si resare din prérapitóriale frumsetie ale pamentului locuitu de elu, dara care impupesce si produce sementi'a celoru mai consciute detorintie patriotice si nationale; ea e o amóre, ce ar face onóre ori si carei ginti, de óra-ce ea se aréta si demustre cá cea mai pretiósá virtute a unui poporu barbatu!

VII. Pudórea, castitatea si fidelitatea conjugala la Romani.

Padirea neatinsu si nevatemata a sacrului legamentu casatorialu e nu numai cea mai sigura base, ci tot'odata conditiunea neaparata pentru desvoltarea si prosperarea progresatória spre infflorire a unei natiuni. Si aice venindu in cestiune pudicitia, castitatea si credintia conjugala cum si alalte virtuti impreunate cu dinsele, spre bucuria-ne aflàmú éراسi multa asemenare intre Romanii antichi si intre Romanii moderni; dara asemenare cu Romanii antichi din primele timpuri ale republicei, nu cu cei de la apunerea acesteia. Pentru cà Romanulu nostru, chiar ceriului! inca nu simte trebuintia de legi popeiane si altele contra multimei burlaciloru, ci elu mai tiene, cà a avé copii numerosi e binecuventare cerésca, cà „multimea copiiloru avere e omului“;⁶⁾ elu in cantecele sale poftesce cutarui „sè se insóre de

¹⁾ *Alcoandri* o. c., pg. 405.

²⁾ Proverbiu romanescu.

³⁾ *Alesandri* o. c. pg. 147.

⁴⁻⁵⁾ *Murienescu* : Balade, pg. 137, 104.

⁶⁾ *V. Alesandri* o. c., pg. 228.

¹⁻⁵⁾ *V. Alesandri*: Poes. pop. a Rom., pg. 246, 319, 216, 180, 404.

⁶⁾ Proverbiu romanu.

9 ori, se aiba 9 feciori, si sè se mai însóre odata, si se aiba si o féta“; ¹⁾ elu in fine canta : „alegu iadulu chiar de viu, numai singuru sè nu fiu.“²⁾)

Dara sè manecàmú si aice de la inceputu si sè procedemu in ordine.

Romanulu, amesuratu simtieminteloru fragede ale pieptului seu, se aréta fórte prevenitoriu si curtenetiu catra alés'a animei sale. Elu o acumulédia cu epitete amoróse, luate din tóte remnele naturei, ba si din celu supranaturalu : angerulu meu, sufletulu meu, puica, puiculitía, porumbica, sorióra, lelisióra, aurica, dragulica, mundra, draga, scumpa, scl. sunt agrairile lui catra amoresa. Din contra e curiosu, cà Romanele intre mai putinele epitete de amoru folosescu fórte desu barbatosulu, mai putínu simtiementalulu „frate“ („Candu anelu va ruginí, se scíi, „mundra“, c'oiu muri. Candu auru va ruginí, se scíi, „frate“, c'oiu muri“, dice intre multe altele o balada. ³⁾ Si pe câtu e de tacutu, de scumpu la vorba Romanulu, pe atátu din contra sunt ele de vorbitórie, voióse, glumetie, avendu peste totu mare aplecare pentru eroi, bravi, voinici. „Decátu santa c'unu misielu, mai bine c'unu voinicelu, voinicelulu are norocu, si cu dinsulu treci prin focu“, ⁴⁾ dicu si tienu ele; si éراسi „acel'a e omu demnu, care rumpe mâti'a in dóue“, si „cine bate Dunarea, nu mi-lu bate muierea.“⁵⁾ Asiá este; nevetei romane nu-i e mai mare necasu, decâtu a avé barbatu tandalosulu, tontu si netareu, ⁶⁾ pe carele dins'a sè-lu domine, in locu de a fi ea dominata si câte odata si batuta de dinsulu; dá, càci batai'a din partea barbatului e in ochii ei semnulu jalu-siei, si deci numai dupa ce „o teme“ si din caus'a acést'a capeta vr'o bataia de la elu, numai dupa acea crede in deplin'a sinceritate a amórei lui. Cu tóte aceste maritulu romanu si considera consórtea cá statória cu elu in relatiuni sociale nu de sierba, ci de egalul indreptatítu cu dinsulu, o considera de „sociá“ pe caràrile coltiurióse ale vietiei, de „sora“ dulce, cu care elu „se in-sóra“, cea ce esprima totu odata privinti'a-i despre fidelitatea conjugala dintre casatoriti, cari in ochii lui stau in legamentulu firescu nedisolubilulu alu consangeni-tàtii fratíniloru.

Altmintre Romanulu intru legarea de re-

¹⁻⁴⁾ *Alesandri* o. c., pg. 18, 28, 20, 228.

⁵⁾ Proverbie romane.

⁶⁾ Vedi sarcasmulu muierei rom. a supra barbatu so prostu si tandala la *Alesandri* o. c., pag. 351 scl.

latiuni amoróse si de matrimonie se conduce in regula de instinctu si aplecarea firésca a animei sale, pentru cà „cei ce se iubescu sinceru si cu focu, se satura si dintr'unu ou“ suna dicál'a lui. De acea dinsulu mai nu cunósce nici de nume — si macaru de nu le-ar cunósce nici odata! — asiá numitele casatorie „à la raison.“ Din contra elu blastema iu poesíele sale de repetite ori : „Tuna Dómne si tranesce, tuna in celu ce despartiesce, pe unu june si pe o féta, candu iubirea li-e infocata!“ ¹⁾)

Ésta datina laudabila si-are parechia in alt'a, dupa carea Romanii nu si-ieau bucurosulu in casatoria socié de alta natiune. Vorbimu de Romanii din poporu; càci din intielegintia numerosi urmédia, alesu in presinte, altei macsimé, de cele mai multe ori, durere! nici spre ferícirea propria a respectiviloru, nici spre crescamentulu numericu au intelectualulu au materialulu alu natiunii. Ce cu totulu altcum cugeta poporulu! Credinti'a lui, cine nu scie, cà pe multe locuri tiene pecatósula legatur'a secsuala matrimoniala dintre unu Romanu si unu strainu? Angelina din balad'a „Radu si calugariti'a“ e mai parata a apucá pumnalulu, cá una a dóu'a Lucretia, a si-lu infige in pieptu, si asiá „mai bine a traí putínu, decâtu a iubi paganu“; ²⁾ éra Romanulu din Besarabi'a mai vre

„a luá o féta mare
De preste cele hotare;
Cà acolo-su Moldovene,
Si mai colo sunt Muntene
Cu viersu dulce femeiescu
Si cu sufletu romanescu;“ ³⁾

ba si pe Romanu nascutu, déca e cozcavitu, lu-respinge Roman'a basarabiana fara indurare. ⁴⁾)

In consunantia cu aceste stà castitatea cum si fidelitatea conjugala la Romani, virtute alesu pana eri alalta mai fara esceptiune intre ei. Asiá scimu acést'a din esperintia, asiá ne invétia si poesí'a poporala rom. Nevést'a romana inca si dupa mórtea barbatu-so, cá o turturica dupa sociulu pierdutu, „totu plange, jalesce mereu la mormentulu sociu-seu, pe mormentu-i érb'a cresce, anim'a ei se topesce.“⁵⁾ Cei fideli in amóre si dupa mórte-si se imbratísiedia in bradulu si víti'a de víia, ce crescú pe mormintele lor. ⁶⁾ Din contra nefidelitatea

¹⁻²⁾ *Marienescu* : Balade, pg. 53. (cfr. *Alesandri* o. c., pg. 22). 100.

³⁻⁶⁾ *Alesandri* o. c., pg. 407, 411, 409, 21.

in estu punctu, in punctulu conjugalulu, p. e. ne-fidelitatea Nedei e pedepsita cu taiarea acesteia in bucàti. ¹⁾ Stricarea fericirii casatoriale prin maltratarea pana la mórte a nuórei din partea sócrei — „a pómei acre, care de s'ar cóce câtu s'ar cóce, póma dulce nu se face“ ²⁾ — ceriulu insu-si o resbuna sociului iubitoriu prin trasnirea sócrei. ³⁾ Ceriulu insu-si asculta rugatiunea sociloru credinciosi, candu muiera fragedu iubitoria se róga se ardia Belgradulu, cá sè-i revenia sociorulu osténu, si bunulu Ddieu dà de asiá se si intempla. ⁴⁾

Éta dara Romanulu si in casatoria pudicu, moralu, castu, vertutiosu, si remanendu Románu!

(Finca va urmá.)

Dr. Grigoriu Silasi.

RANELE NATIUNII.

— Romanu, de IOSIFU VULCANU. —

(Urmare.)

Pörös se departà rusinatu, càci sciea si elu, cà ómenii, pe cari i aperá, n'aveau de felu vr'unu simtiu patrioticu, vr'unu principiu stabilitu, ci aceia se intorceau din catràu suffá ventulu favorului momentanu. Erau numai niste instruminte órbe in manile celoru de la putere, ómenii interessului materialu.

Intr'una din dile apoi la Aureliu se infatisiá unu óspe nou, Semmiházy. Dinsulu a fostu dusu de unu anu din acestu comitatu, càci in comitatulu vecinu audise de o parthia buna. Se duse dar acolo sè se însóre. Petrecu pe acolo mai unu anu. Dar insedaru! Elu se rentorse cu o corfa.

Audindu de processulu acest'a, si dinsulu grabi la Aureliu, càci erá interessatu. Elu voiá acuma sè ieie de socia pe o verisióra a lui Bumbescu. Deci se simti deobligatu a se intrepune in favorulu fiitorului seu cumnatu. Acest'a, nesciindu cà Aureliu e deja logoditu, i pomisse o parthia buna, numai sè retraga processulu.

— Ti-multiamescu de bunavointia, — i respunse Aureliu, — inse nu potu s'o primescu. Renunciu — in favorulu dtale.

— Mi-pare reu, — dise Semmiházy, si se departà.

Acest'a celu putinu nu-lu amenintiá.

Mari'a sa domnulu Ugorkafay, ingamfatulu conservatoriu cu simtieminte aristocratice, audindu cà si baronulu Héthalmy inca merse a vorbi cu Pompilesu in acésta afacere, se linisci, cà nici pentru rangulu lui nu va fi dejosire de cumva se va osteni si elu pana la Aureliu, sè-lu róge in acésta afacere care póte sè produca asiá mare neplacere si rusine amiciloru sei de principiu.

Merse dara si elu.

¹⁾ *Marienescu* : Balade, pg. 16.

²⁾ Proverbiu poporale.

³⁾ *Marienescu* : Balade, pg. 21.

⁴⁾ *Marienescu* : Balade, pg. 18.

Aureliu sciindu bine, ce omu ingamfatu este acest'a, decise a-lu pacali, umilindu-lu câtu mai tare. Deci lu-facu sè astepte in antisiambra mai bine de o jumetate de óra.

Candu apoi gândi, cà l'a torturatu de ajunsu, deschise usi'a si i dise:

— Iérta-me, domnule, cà te-am tinutu asiá multu timpu aice. Am avutu unu lucru fórte grabnicu, care nu s'a pututu amaná.

Ugorkafay se sili a-si ascunde vanitatea ofensata, si respunse suridiendu:

— Din contra, eu trebue sè-mi ceru scusele, cà te-am incomodatu intr'unu timpu asiá de nepotrivitu.

— Dar acuma stau la dispositiunea dtale. Cu ce potu sè-ti servescu?

— Am vinitu in o afacere pré neplacuta. Pentru processulu de delatiune falsa in contra . . .

— Sciu. Si-apoi?

— Vreu sè-ti propunu o invoiéla. Déca vei renuciá la acestu processu, te vomu alege deputatu.

— Multiamu. Nu aspiru la asiá cariera. Dar nici nu am placerea sè pasiescu in urm'a lui Zimbrai.

— Dar déca vei refusá propunerea mea, te vei espune la multe neplaceri.

— La ce?

— Vomu gasi si noi preteste, cà sè-ti facemu vr'unu processu.

— Facutu-mi-ati si in trecutu. Dar precum atunce, asiá nici acuma nu veti obtiné resultatulu doritu.

— Asiá dara nu vei sè ni fii amicu?

— Ba vreu. Dar nu pe acestu terenu.

— Asiá dara la revedere pe campulu luptei!

— Ve asteptu in linisce deplina.

Si Ugorkafay se departà plinu de mania.

Mai pe urma vini corespundintele mai multoru diuarie unguresci din Budapesta, persón'a de innalta importantia in viéti'a publico-sociala din comitatu, vestitululu Arpád de Tökfalvi.

Omu de geniu, care — dupa espressiunea sa — intrecea pe Shakespeare, elu intrá cu o arogantia, si nescotiendu-si tigar'a din gura, salutá pe Aureliu cu aceste vorbe:

— Servus amice!

Aureliu tocmai siedeá la mésa si lucrá. Vendiendu acésta portare impertinenta, elu nici nu se scolá, ci continuandu-si lucrulu, respunse cu dispretiu:

— Servus!

— Ce felu! Dar tu nici nu te scoli, candu vedi intrandu in odai'a ta unu omu asiá de mare?!

— Taci si nu vorbi multe, càci am lucru!

— Dar eu nu potu siedé multu. Timpulu meu e scumpu. Musele me invita. Am sè scriu unu raportu despre balulu de alalta eri.

— Apoi du-te dara si-lu scrie!

— Inse mai antáiú am sè vorbescu cu tine.

— Mi-pare reu, dar acuma n'am timpu.

— Trebue sè ai!

— Pentru ce?

— Pentru cà lucrulu e fórte importantu si nu se póte amaná.

— Vorbesce dar!

— Am vinitu sè-ti spunu, cà déca vei retrage processulu pentru delatiune falsa, voiú scie unu ra-

portu la tóte diuariete si te voiu innaltá in alu siep-tele ceriu, adumbritu cu laude si mariri.

— Nu-lu retragu. N'am trebuintia de laudele tale.

— Nu?

— Nu.

— Teme-te de maní'a mea!

— Nu me temu!

— Scii cine sum eu?

— Unu taia-fuga.

— Eu taia-fuga? E bine, ti-voiu aretá dara eu, cá cine sum? Déca n'ai primitu propunerea mea, tremura de resbunarea mea! Voiu scrie la tóte diuariete, cá tu esti unu omu . . .

La aceste cuvinte Aureliu sarí de pe scaunu, prinse de gátu pe vestitulú omu de genú si lu-aruncá pe usia afara.

Dupa aceea strigá dupa elu:

— Raportéza diuarielorú tale din Budapesta, cá eu sum unu omu, care dau afara din cas'a mea pe ori ce omu de nimica, fia acel'a chiar si corespundinte diuaristicu.

Si inchise dupa elu.

Árpád de Tókfalvi fugí de-acolo mancandu pamentulu si in veci nu se mai rentórsa sè-si céra satisfactiune. Pelerí'a si bastonulu lui remasera acolo. Aureliu i le tramise a casa prin servitoriulu seu, carele din intemplare fu martorulu acestei scene.

Asiá dara amicii acusatiloru insedaru colindara pe la Aureliu. Elu nu ascultá nici promissiunile, nici amenintiárele loru.

Vediendu acést'a insii-si acusatii, cu atátu mai putínu cutediara sè vina. Fia-care asteptá cu resignatiune sórtea ce avea sè-i intimpine, mai sperandu ceva si in „simtiulu patriotic“ alu judecatoriloru, precum si in patronii loru magiari, cari nu incetara d'a miscá tóte petrile pentru usiorarea pedepselorú eventuale.

Resignatiunea loru inse nu merse asiá departe, cá sè fi asteptatu in pace decurgerea processului; ci ei intrebuintiara acestu timpú spre a face intrige nóue in contra lui Aureliu.

La unguni lu-descriau cá pe unu daco-romaniu, care vré a subminá integritatea corónei Stlui Stefanu. Prin acésta ei cugetau a-si atrage simpathí'a unguniloru, care in judecarea acestui processu inca avea sè cumpenésca multu.

De alta parte ei messera pe la Romani, recunoscúra gresiél'a loru, pocaindu-se amaru, si promitiendu cá in vítoriu voru fi mai buni Romani, numai acuma sè póta scapá de pedéps'a meritata.

Apoi cu unu tonu invetiatu a casa si cu unu pathosu falsu fia-care din ei incepú a declamá, cá Romanii n'aru trebuí sè se persecute pe sine, ma aru fi de doritu sè ierte si pe cei gresiti si pocaiti, pentru cá destulu avemu sè suferimu din partea strainiloru.

Intre toti inse Cimbrudanu merse mai departe cu sofismele sale. In o societate numerósa de Romani, fiindu vorb'a de acestu processu, dise:

— Éta nationalistulu celu mare! In locu de a cautá, cá toti Romanii sè traimu in pace si armonia, elu ne imvrajbesce, face cértá intre fiii de acel'a-si sange! In locu de a aperá pe cei mai mici, cari au trebuintia de ajutoriulu lui, elu i persecuta. Si in locu de a iertá pe cei gresiti, cari s'au pocaitu si au promisu a urmá in vítoriu pe calea cea buna, elu si-stim-

pera a supra loru nemarginit'a sa sete de resbunare! Acest'a e nationalismu!? Acest'a e romanismu?!

Si aceste vorbe imbetara cu apa rece pe unii. Cei mai simplii luara de bani buni sofismele fatiarniceale lui Cimbrudanu. Suntemu unu poporu naivu. Usioru ne amagescu vorbele mari.

Tóte aceste inse nu facura nici o impressiune a supra lui Aureliu. Processulu curgea, si diu'a pertractárii finale se puse tocmai la o septemana dupa logodirea lui cu Aurora.

Tóta septeman'a aceea elu a fostu ocupatu cu pregatirile pentru diu'a de pertractare. Éta caus'a pentru care n'a pututu sè vina la mirés'a sa asiá timpú indelungatu.

Pertractarea se incheiá cu resultatulu celu mai bunu pentru Aureliu. Toti faptuitorii delatiunii false fure condamanti. Processulu erá asiá de bine instruat, incátu totu ce unii judecatori partiali fure in stare a face in favorulu acusatiloru, fu cá mai moderara pedepsile.

Dar ast'a pe Aureliu nu-lu gená. Scopulu lui erá numai salvarea unui principiú santu, cá pecatulu sè se pedepsésca. Mesur'a pedepsei nu-lu priviá, cáci si numai prin singur'a condamnare acelu principiú erá satisfacutu.

Sentinti'a acést'a facú mare efectu. Inse urmá-rite ei fure si mai inspaimantatórie.

In urmarea acestei sentintie comitele supremu numai decátu ordoná suspendarea si scóterea din postu a notariloru comunalí: Sofronie Cimbrudanu, Ilie Negru si Ioanu Gabilescu, in loculu carora apoi poporulu alese trei Romani suspendati de fostulu comite supremu pentru complicitate in processulu Albinescu, si cari au si suferitu cu elu in inchisióre.

Florianu Bumbescu, indata dupa enunsierea acestei sentintie, fu acusatú din partea onoru clienti, cá li-a mancatu banii, si cá a falsificatu niste acte. Elu dara avea sperantia, cá va siedé multu timpú in inchisióre. Totusi intre toti elu ascultá cu mai multa resignatiune publicarea sentintiei. Se mangaiá, cá celu putínu acolo va trái fara de nici unu lucru.

Bietulu Scipione Siesanu, carele intr'aceste nu mai erá deputatu, o pati si mai reu. Cu tóte cá „nationalismulu“ i-a adusu unu vinitu frumosu, totusi traliu seu fórte neregularu si trandavi'a-i risipitória din anii cei de pe urma, i consumara tóta averea, ma inca facú si o multime de datorii. Creditorii, indata-ce audira de sórtea-i fatala, cerura in contra lui concursu. Si astu-felu elu fu ruinatu de totu.

Anani'a Recitanu si fratele seu de cruce Eusebiu Punteanu, inca o patira amaru. Tribunalulu i condamná; éra consistoriulu i sterse din sirulu preotiloru, cá pe niste ómeni blastemati, cari nu-su vrednici a se apropiá de altarulu lui Dumnedieu.

Parintele protopopu Plopescu-Nyárfay scapá cá prin pene. Inse dede de o potca si mai mare. Murindu-i soci'a, elu trái in relatiune oprita cu o calvina. Ce e dreptu, elu se escusá, cá numai petrinsu de niste simtieminte evlavióse face acésta, cáci vré s'o convérteze la religiunea lui. Inse consistoriulu fu destulu de negalantu a nesocotí acestu motivu, ci considerandu o multime de alte acte, cari atestau de totu alte fapte ale santiei sale, lu-lipsi nu numai de protopopiatu, dar si de parochia, si lu-tramise la o manastire, cá acolo in rugatiuni si in postu sè mai mediteze a

supra desiertatiuniloru lumei, cari amagescu pe multi a-si vinde si consciinti'a pentru marire si rangu.

Adio calvina! De acuma inainte santi'a sa nu va vedé decâtu santele icône! .. Adio toasturi improvisate! Elu nu va mai dîce, decâtu predicatiuni!... Adio postu de consiliariu ministerialu! Parintele Plopescu Nyárfay are sè fîa calugaru, si — in locu de a capetá postu, va — postí!

Adio, dile frumóse, adio!

Asiá dara toti fure pedepsiti. Anim'a lui Aureliu erá liniscita. Resbunarea lui fu indeplinita.

Ba nu!

Mai lipseá inca persón'a de frunte. Factorulu principalu. Care trebuia sè capete pedeps'a cea mai mare, càci între toti elu a seversitu pecatulu celu mai mare, elu a stricatu mai multu. Care a condusu tóte. Zimbrai Pista.

Dar pedeps'a lui erá cá asigurata. Aureliu — cum se dîce — lu-avea pe Pista in pusunariu. Politiele acestuia se aflau la elu, si elu erá siguru, cà Pista nu va fi in stare a le platí. Va sè dica va trebui sè se umilésca. Si atunci resbunarea lui va fi indeplinita.

Si éta nici momentulu acestei resbunári nu erá departe. Terminulu escomptárii politieloru erá tocmai mane. Déca Pista nu va platí, va puté sè-lu urmáresca pe calea legii, si atunce lu-va nimici.

Trecú si diu'a aceea. Pista nu tinú terminulu. Asiá dara Aureliu avea totu dreptulu a recurge la calea legala.

Dar atunci i plesni prin minte o idea. Sè nu se folosésca de dreptulu ce i dà legea.

Care putea sè fîa rezultatulu ce-i promitea acésta cale? Ruinarea lui Pista, si atunci lumea ar fi diștu, cà numai o miserabila dorintia de resbunare a condusu pe Aureliu in acésta afacere. Ma unii puteau sè sustina si aceea, cà poft'a de cástigu inca a jucatu aice unu rolu mare. Si astu-felu opiniunea publica putea pré usioru sè se întórca in contra lui si sè-lu condamne.

Si-apoi inca nici aceea nu erá siguru, cà puté-va sè u nilésca pe Pista. E dreptu, cà elu n'avea parale, inse putea sè céra de la socrulu seu, care de siguru nu-i refusá o astu-felu de cerere. Si atunce platindu politiele, totu planulu lui de resbunare s'ar fi nimicitu de odata.

E bine, de casulu acest'a din urma nu se mai putea teme. Terminulu a trecut, si Pista n'a vinitu sè platésca. Va sè dica, n'a cerutu parale de la socrulu seu.

Cu atátu mai vêrtosu trebuia inse cá sè considere elu impregiurarea prima. Déca executá planulu seu de resbunare, nimicindu pe Pista materialminte si umilindu-lu inaintea lumei: opiniunea publica nu pe Pista, ci pe dinsulu lu-condamnă.

Si, in casulu acesta, elu doria cá resbunarea lui sè fîa in consonantia cu vocea opiniunii publice.

Deci si-propuse unu altu-felu de resbunare.

Mai amara, mai grozava, mai nimicitória.

Scopulu lui erá, cá Pista sè se umilésca, si astu-felu sè simta man'a Provedintiei, care lu-pedepsese pentru pecatele sale.

Dar acestu scopu se putea ajunge nu numai prin silirea la plata a lui Pista, dar si prin altu mijlocu.

Chiar si prin contrariulu acesteia.

Pin iertarea intregi sume indatorate.

Prin daruirea lui Pista a tuturor politieloru sale.

Póte sè fîa mai mare umilire pentru unu omu superbu, decâtu déca creditorulu seu vine si i iérta sum'a indatorata, déca lu-cinstesce cá pe unu cersitoriu?!

Ce resbunare dulce va fi aceea dara déca dinsulu va tramite lui Pista tóte politiele acelu — in daru!

Pista va fi umilitu pe tóta viéti'a sa. Nici odata nu va cutediá a se apropiá de elu, decâtu numai cu capulu plecatu. Totu-de-una i va fi rusine de elu, sciindu cà-i este deobligatu!

Va fi nimicitu.

Ce dulce resbunare va fi aceea!

Incantatu de acestu planu, elu luá cele cinci politie ale lui Pista. Le impachetá in o cuverta. Scrise pe cuverta adress'a lui Pista. Si sigilandu epistol'a, o predete servitoriulu seu, cu ordinulu, cá s'o duca la domnulu vice-comite si sè i-o predeie, inse numai in-su-si lui.

Peste unu patrariu de óra servitoriulu se rentóse, anunciandu cà si-a indeplinitu missiunea.

Apoi Aureliu dede ordinu sè prinda caii. Si peste unu patrariu de óra se aflá pe cale catra iubít'a sa mirésca. Anim'a-i erá liniscita, cà si-a pututu esecutá atátu de bine planulu de resbunare.

XIII.

Diu'a cea mare.

Sosi carnevalulu.

Bucuri'a si veselí'a si-ocupara tronurile, si resfirara indestulire si fericire in toti supusii loru. Si numerulu supusiloru erá mare, càci aceste tronuri nu pretindeau nici unu sacrificiu neplacutu. Nu le trebuia nici o contributiune de sange. Er cea materiala inca se facea numai in interessulu supusiloru.

Cine n'ar spesí bucuosu pentru sine, sciindu cà prin acést'a va avé o placere mare, si cà numai elu va trage si folosulu?

Nici unui domnitoriu nu sacrificámu asiá de bucuosu, cá si principelui — Carnevalu.

Acésta bucuría de a sacrificá ni se inspira din dóne motive: placerea nóstra si mod'a. Ni place a luá parte la veselíile celoru din giurulu nostru, — dar trebuie sè si luámu, càci mod'a ni demanda acést'a.

Si mod'a e o tirana. Toti trebuie sè ne supunemu ei, ori voimu ori ba. Trebuie sè ne purtámu cá altii, trebuie sè ne petrecemu cá lumea.

Mod'a ni demanda cá in carnevalu sè umblámu la baluri, sè spesimu o multime de parale pe toalete. Si banii spre acestu scopu trebuie sè-i scótemu chiar si din fundulu pamentului. Déca nu-i avemu, trebuie sè vindemu ce avemu, sè ceremu in imprumutu, sè subscriemu politie cu percente mari si asiá mai de parte. „Ast'a-i mod'a, ce sè faci?“

Asiá s'a intemplatu ast'a totu-de-una, si asiá va urmá in veci. Asiá s'a facutu si in carnevalu, in care se continua istori'a nóstra.

Ómenii cari in decursulu anului dusera o viétiá fórte retrasa, de odata esira la lumin'a dilei, se infatisiara in baluri si incepura a-si petrece cu indestulire fericita.

(Finca va urmá.)

S A L O N U ?

Calindarul septymanei.

Duminec'a 15-a dupa Rusalii, Evang. Mateiu Cap. 25 st. 25—46.

Dumin.	5 17	Prof. Zaharia.
Luni	6 18	Miracol. Sf. Mihailu in Calusa.
Marti	7 19	Sf. Mart. Sozont.
Mercuri	8 20	(†) Nascerea Maicii Domn.
Joi	9 21	† Dumned. par. Ioachim si Ana.
Vineri	10 22	Stele Mart. Minodora Mitr. si Nim.
Samb.	11 23	Cuv. maica Theodora din Alexandria.

Maritagiulu.

— Dialogu intre unu june si o petítóre. —

Petítórea.

Iubitulu meu Domnisoru,
Mi-ai propusu cá sè te 'nsoru :
Am o féta minunata,
Frumusica si 'nvetiata !

Junele.

Dér ce zestre póte s'aiba ?

Petítórea.

O ! mai stai, nu asiá 'ngraba :
Sè vedi fét'a, dragulu meu,
Si pe urma intrebú eu.
Sciú cá are-o conduita
Démna de-a fi iubita ;
E blanda si pré cu minte,
Te 'ncant' ale ei cuvinte.
De familia e buna,
Multi sunt ce voru a sa mana.
E straina, rude n'are,
Cá sè fii sub controlare.
Pentru anim'a-i curata
Póte a fi de toti stimata.

Junele.

Dómna-mi pari pré curiósá,
Ce-mi recomandi cá-i virtósá,
C'are sciintia de tóte :
Dar eu o sè manancu carte ? !
Nu sciú cá la 'nsuratóre
Junii cautu la multa stare ?
Ce-mi pasa de nu e buna,
Càci atunci am bani la mana ;
Ce-mi pasa de e urita ?
Cu bani sunt frumóse-o suta !
Déca 'n urma nu-i mai place
Cu mine, ne vomu desface.
Dar fara bani ! ce voiú face ?
Nimicu, din ce vreu si-mi place.
Cu bani, Dómna-ti faci dreptate
La curtile cele 'nalte.
Cu bani, affi sanetate,
Cu bani, te iérta la mórte.
Cá sè mergi la soarele,
Trebú bani, ér nu surcele.
Cá sè joci rolu mare 'n lume,
Totu cu bani, ér nu cu spume.
Deci, Dómna, nu potú altu-felu,

De ar fi cá si unu mielu ;
De si fét'a multu, mi-place,
Dar dieu Dómna, n'am ce face.

Petítórea.

Copilulu meu, cum gresiesci,
Cu asti bani nu te gândesci,
Cà te bagi sclavu la vr'o tónta,
Care-ti striga cá-i bogata,
Cà ea n'avea trebuintia
In veci, de a ta fiantia ;
C'a sa zestre te-a 'naltiatu
La rangú ce n'ai meritatu ? !

Vai ! ce juni reu rataciti,
Vai ! de fete si parinti !
Pentru cei ce nu au bani,
Se portu cá nisce tirani ;
Candu le spui de-o zestre mica,
Vedi cá chefulu li se strica ;
Complesantu la inceputu,
Incepe 'n urma-a fi mutu.
Dar nu se gândesce óre,
C'o féta buna-i o stare.

Acum míle-au rolu mare,
Si sutele-su la favóre ;
Cu míi potú se iei unu rege :
Càci cu míle se sterge,
Uriciune, reutate,
Monstri, anime spurcate :
Se paru stele de pe ceru,
Floricele cu misteru.

Asiá dar cei ce n'au stare
Nu meritu apreciare,
Numai suferinti mereu . . .
N'a disu astu-felu Dumnedieu !

Maria Nicolescu.

CE E NOU ?

Maj. Sa regele in duminec'a trecuta a sositu la Sibíiu cu mare suita, spre a asistá la manevrele militare de acolo. Primirea manarcului fu pompósá. Maj. Sa a descalecatu in hotelu, unde in o dí a datu si audientie, si a primitu mai multe deputatiuni. Esc. Sa parintele metropolitu Vancea inca s'a dusu a salutá pe regele. Maj. Sa de dóue-dieci si patru de ani n'a fostu in Transilvani'a. De asta-data a petrecutu unu timpú scurtu in Sibíiu.

O serbare la Sinaia. Dumineca la 27 augustu, Domnulu si Dómna Romaniloru au asistatu la liturgia in manastirea Sinaia, cu hramulu „Adormirea maicei Domnului“, care se serbéza in acea di. La o óra dupa miédia-di s'a inceputu de catra poporu mai multe dantiuri nationale pe platoulu de langa manastire, executate de music'a militaria si de lautari. — Acesta serbare nationala a duratu pana la 6 óre sér'a. Dómna a impartitu la mai multe tierance mici daruri, precum cercei, basmele si altele.

De pe campulu de resbelu avemu sè impartesimu, cà sèrbii si-continua „tactic'a“ de retragere. Dupa o lupta de vr'o dóue septemani la Alexinatiu, unde ei se luptara cu eroismu, in sfirsitu Cernajeff se retrase la Deligradu, lasandu in Alexinatiu pe Horvatovici. — Montenegrinii éراسi sunt mai norocosi. O depesia anuncia, cà ei batatura grozavu pe Dervis pasia. Dóue mii de turci remasera pe campulu luptei, multi se inecara in apa.

Vine muscalulu! In timpulu din urma au sositu fórté multi oficiieri muscalesci in ajutoriulu serbiloru. Se díce, cà nu peste multu armat'a muscalésca va intreveni pe fatia in favorulu sèrbiloru. Muscalii numai atât'a ceru de la sèrbi, cà sè traganeze resbelulu, càci apoi voru vini ei a continuá si a sfirsi. Lumea e fórté agitata.

Romanii din armat'a serba. Amu inregistratu si noi brutalitátile comise de oficierii serbi a supra Romaniloru cari servescu in armat'a sërba. Éta ce serfe unu corespundinte din Belgradu alu diaariului francesu „La Patrie.“ Vomu reproduce câte-va sire din corespundinti'a tradusa de „Trompet'a Carp.“ : „Sèrbii si-facu mutualu reprosiuri pentru gresielile comise, si toti striga pe tóte tonurile, cà Serbi'a a cadiutu din caus'a altora. Vin'a tóta este a romanului; de la dinsulu, de la acestu nimernicu, de la golanu, vine totu reulu. Tóte copilarfile, prostfile, si inventiunile comice pe tóta diu'a se arunca cu multa generositate a supra romanului. Printr'insulu victoriile cele mai stralucite se schimba d'odata in pierderi, si déca d. de Cernajeff nu invinge pe inamicu in cunoscintie strategice, negresitu blastematulu de romanu este caus'a. De aceea trebue sè si védia cineva cum sunt tratati acesti nefericiti, obligati a-si versá sangele pentru o cauza care nu este a loru. La cea mai mica infractiune a reglementloru, striga tradare si i torturéza cu gramad'a. Déca unu batalionu de militieni serbi se retragu dinaintea inamicului, ceea ce adesea se intempla, se decimédia o jumetate compania de romani, fara nici o forma de processu. Intr'unu modu mai sangerosu, este repetiti'a acelei istorióre ce mi-a remasu nestérsa din memoria de candu eramu copilu, in care unu ingeniosu preceptoru princiaru snopiá la lovituri pe unu june servitoriu alu palatului, la fia-ce gresiéla ce comitea regalulu seu elevu. Bietii romani! sèrbii le refusa chiar dreptulu a se rugá lui Ddieu in limb'a loru, suprima séu imputinéza scólele loru; intr'unu cuventu se silescu a-i tiné intr'o stare de inferioritate in tóte privintiele, inse i gasescu buni cá sè mérga la macelu. La Zaiciaru s'au batutu cá nisce turbati, si pentru cà câti-va au fugitu dimpreuna cu fratii loru de arme serbi, numai de câtu se condamna in bloc tóta nationalitatea loru si i tramitu la spendiurátóre, unde pana acum n'a mersu nici unulu dintre serbi, de si in mai multe rënduri au intorsu calcaiele cu mfile de odata. Modulu acesta d'a pastrá intacta reputati'a de curagiu destulu de prefacuta a serbiloru, este criminalu in primulu rang.“

„Fratii serbi.“ De candu cu inceperea acestui resbelu amu publicatu si noi mai multe date despre impilárilé cu cari sunt tratati fratii nostri Romani cari locuiescu in Serbia. Acuma din o corespundintia a diuariului „Albina“ scótemu urmatóriele: „In mai multe sate din Serbia, unde popii romani au cetitu in diu'a de Pasci evangeli'a in limb'a romana, acei popi au fostu arestati si pe unii i-au si rasu si alungatu de

la oficiu; numai celu din comun'a Corbova a scapatu cu optu dile de arestu si 20 taleri glóba, apoi pe celu din comun'a Valesnitia dupa ce l'au rasu, l'au si espatriatu in Bulgari'a! Inca una! Am convenitu la preotulu din Techia cu artistulu Nicolae Popescu de la Roma, care érá sè fia angagiatu a face pictur'a bisericei din acea comuna, si la asta ocaziune ni se plangea poporatiunea de acolo, cà de trei ani de dile totu ceru prin petitiuni de la guvernulu sèrbu, cà sè li se dea voia sè se citésca in biserica romanesce; de promisu li s'a promisu, in fine inse in locu de implinirea promisiunii li s'a permututu preotulu cine scie unde, dicéandu-se cà numai dinsulu agitá pentru aceea cerere: acésta inse nu-i adevératu, càci romanii din Serbia vinu fórté multi si tare adesu de-si cumpera càrti de rugaciune romanesce de la noi si sè asculte rug'a d-nedieésca romanesce: apoi acestia ne spunu, cà cu mare grija si numai in ascunsu potu sè tréca peste granitia cartile romanesce ce ducu cu ei, de óre-ce déca i prindu cu ele, li se ardu si i pedepsescu cu câte trei taleri amenda de fia-care carte!“

Florentinulu érá unu orasiu romanescu cu pré putini turci intre romani, intre romanii avuti, cum sunt mai toti din satele romanesce, intre Vidin si Timok. Sèrbii — scrie „Trompet'a“ — au navalitu fara veste in Florentinu, au arsu casele turcesci, batendu-si jocu de haremuri si ardiendu giamfile, dupa ce au friptu porci intr'insele ceea ce a inversiunatu pe fanaticii basi-buzuci, cari alergandu dupa sèrbi in Florentinu si negasindu-i acolo cá sè-lu apere dupa ce au facutu provocarea, au taiatu basi-buzucii neomenosi tóta suflarea, copilu si gârbovu din Florentinu, si apoi au datu focu orasiului romanescu, care érá fal'a romaniloru de peste Dunare.

Dlu colonelu Catargiu, precum amu impartesitu si noi, s'a dusu sè servésca in armat'a sèrbésca. Rentorcéandu-se acuma de acolo, a fostu espusu unoru insulte din partea turciloru. „Telegrafulu“ din Bucuresci ni relatéza asiá faptulú acest'a: „Dlu colonelu Catargiu se intorcea de la Belgrad la unu vaporu austriacu. In cale, pana la Vidin, dlu Catargiu criticá pe turci intr'unu modu aspru pentru purtarea loru facia cu bulgarii si sèrbii. Vaporulu oprindu-se inaintea Vidinului, dlu Catargiu s'a datu josu sè cumpere ceva. Unu semnalú a fostu datu din vaporu si de odata mai multi turci au navalitu a supra Domniei sale, l'au lovitú, l'au maltratatu intr'unu modu demnu numai de nisce barbari. Póte cà l'aru fi omoritu, déca nu sariau mai multe persóne din vaporu si mai cu séma matelotii. Totusi inse dlu Catargiu a fostu adusu pe mani pana in cabin'a sa intr'o stare démna a indigná pe ori cine. Acei cari au datu semnalulu acestei barbare maltratári au fostu spionii turci, de cari sunt pline vapórele de pe Dunare.“

Balu romanu. Clerulu tineru din seminariulu din Gherla va arangiá la 20 l. c. unu balu romanu la Bicsadu (Satu-mare) in folosulu gimnasiului romanu proiectatu a se infintia la Seini, totu in Satu-mare.

O femeia glumétia in orasiulu americanu Ihansas a scrisu la cei 12 preoti de acolo câte o epistola cu acestu cuprinsu: „Totulu e descoperitu! Fugi!“ Resultatulu a fostu curiosu. Acesti preoti, cari in fati'a luméi voiau sè figureze cá niste ómeni virtuosii, in urmarea scrisorii primite toti o luara la fuga. In duminéc'a víctória apoi nu se putú tiné serviciulu divinú nici intr'o biserica.

Biserica si scóla.

Esc. Sa parintele Procopiu Ivascoviciu, patriarcu alu serbiloru, in septemana'a trecuta a sositu din Gastein la Budapesta, unde a convorbitu unu timpu mai indelungatu cu ministrulu Trefort, apoi a plecatu a casa la Carlovitiu.

In Cernauti este o scóla pedagogica cu 4 clase pentru invetiatori si alt'a érași cu 4 clase pentru invetiatoresc. Celeia apartine si unu cursu preparativu de unu anu si o scóla practica cu 4 clase pentru copii, — ér acesteia o scóla practica cu dóne clase. In scól'a pedagogica pentru invetiatori sunt 101 elevi, intre cari 34 romani; in scól'a pedagogica pentru invetiatoresc sunt 78 eleve, intre cari 7 romane; in cursulu preparativu 41 elevi, intre cari 12 romani; in scól'a practica pentru copii 180 elevi, din acestia 16 romani; in scól'a practica pentru fete 75 eleve, intre cari 3 romane. Éta unu tablou tristu alu invetiamentului romanu in capital'a Bucovinei!

Societati si institute.

Societatea academica romana si-a deschis sesiunea anuala in Bucuresci la 10/28 augustu. In siedinti'a prima s'a cetitu raportulu de delegatiunii, din care se vede, cà dictionarulu e gata, glossariulu inca a innaintatu pana la liter'a N., s'a incheiatu tiparirea operii „Descrierea Moldovei“ de Cantemiru si tradusa in romanesce, apoi s'a tiparitu 15 cóle din traducerea „Istoriei imperiului otomanu“ de Cantemiru, analele Societătii pe 1875, (cari s'aru puté tramite si redactiuniloru, cum facu si alte institute academice); pentru premiulu partea sintactica a gramaticei romane a sositu unu opu, — pentru traduceri din Titu-Liviu patru; capitalulu Societătii elocatu la statu s'a prepaditu, inse ministeriulu a promis a rebonificá Societătii. Apoi se tînura si alte siedintie. In sfrsitu membrii s'au transformatu in sectiune filologica spre a esaminá manuscriptele intrate. Se facu pregatiri si pentru siedintie publice.

Congressulu statisticu internationalu in 7 septemvre si-a incheiatu sesiunea. Apoi se constitui comitetulu permanentu, si membrii congressului in-treprinsera escursiurile amintite in nr. trecutu.

Literatura.

„**Povestitorulu**“ se numesce o fóia nóua, care a aparutu la Bucuresci. Din nrulu 10, care ni s'a tramisu si nóua, vedemu, cà acésta fóia, se ocupa de beletristica. Nrulu acesta, afara de o poesia, e totulu tradusu. Va aparé joi'a si duminec'a. Redactorulu nu e insemnatu.

„**Vocea Covurluiului**,“ acestu diariu seriosu, din Galati, la 1 sept. va incepe se publice in foisiór'a sa unu romanu sub titlu: „Vrajitóra rosia séu „Mórta si viua.“ De cine? Nu se spune.

Dlu Gr. G. Tocilescu ni-a tramisu o brosiura interesanta, pe care a scosu-o de sub tipariu la Bucuresci in anulu acest'a. Titlulu acestei nóue lucrári istorice de diligintele autoru, si stimatulu colaboratoru alu nostru, e „Inscriptiunea de pe patrafirulu de la Stanesci.“

Unu nou diariu politicu a aparutu la Bucuresci. Titlulu acestuia e „Luptatorulu“, apare de dóne

ori pe septemana, dirigiatu de dlu Stefanu Sioimescu avocatulu.

„**Romanulu**“ érași nu mai póte intrá la noi. Asiá dara ni vine totu sub masc'a „Unulu pentru altulu.“

Feliurite.

In Romania in anulu 1873 s'au casatoritu 29,257, nascutu 141,755 si muritu 141,982. Numerulu mortiloru a intreccutu naserile cu 227, din caus'a bóleloru de colera, anghina si versatu, cari au fostu in acelu anu.

Suvenirea mortiloru.

Vasilu Fabianu, proprietariu in Jadani, comit. Satu-mare, a repausatu la 29 augustu, in etate de 50 ani.

Gavrilu Biltiu de Iodu, parocu alu Hesdatei, dieces'a Gherlei, a repausatu la 25 augustu, in etate de 35 ani, lasandu in doliu trei orfani, o socia iubitoria si numerosi consangeni.

—+—+—

Ghicitura de semne.

(Poesia de D. Bolintinénu.)

)aşa .u:ai e || Xi i. (iaXiia,
|| * .u.e, || ul—eXu, şe iu=e || şu,
|| a—a || u—u: ea şu-a || a şéXi'a!
|| i || a (iu || aXe'.Xa-. e || şu!
* * * * *o(işiu I.

—+—+—

Deslegarea ghiciturii numerice din nr. 31:

„Sé traiésca redactorii Romani!“

Multiamindu din partea nóstra pentru acésta dorintia, éta numele dómneloru si domnisióreloru cari au ghicitu bine: Maria Bumbescu n. Musta, Eugenia Munteanu, Emilia E. Popoviciu, Elena Velovanu, Sofia Velovanu, Emilia Popu n. Marcusiu, Cornelia Dragosiu, Iulia Crisianu, Maria Popescu, Eufrosina Cioplîntea, Amalia Popoviciu, Aurelia Petrescu, Maria Ninovicu.

—+—+—

Post'a Redactiunii.

Dsiórei E. V. in Rusca. Pré bucnrosu, dar poes'a aceea nu este a nóstra

Dsiórei C. D. in Dersida. I vomu face locu câtu mai curendu.

Dnei A. P. in Bucuresci. Ne-ati deobligatu forte. Numai decátu.

La o epistola anonima. Resultatulu concursului pentru premiulu femeiloru romane se va publicá nu peste multu. Membrii comisiunii au fostu impededati d'a-si puté gatá mai curendu lucrarea.

—+—+—

Proprietariu, redactoru respundietoriu si editoriu: IOSIFU VULCANU.

Cu tipariulu lui Alesandru Kocsi in Pest'a. 1876. Calea tierci nr. 39.